

Учууталлар тохсунньутаагы мунньахтара КЫРДЬАБАСТАН СҮБЭТИН, ЭДЭРТЭН ЭЙЭТИН

Тохсунньу 8-9 күннэригэр Нам I №-дээх орто политехнической оскуолатыгар улуус үөрэҥин үлэһиттэрин сүбэ мунньахтара «Развитие мотивации педагогов - условие повышения качества образования» дьин темаҕа ытытылына.

Бастагы күн «Улуус педагогтарын интеллектуальной ситиһиллэрэ» дьин проекттар быыстапкалара буолбутун туһунан «Энцисэлигэ» суруллубута. Ити күн иккис аңарыгар предметтэринэн секциялар үлэстэтилэр. Маннай хас биридир секция араас форманан барда. Ол курдук нуууча тылын, литературатын учууталларын секцияларыгар национальнай оскуолалар институттарын специална Попова Мария Ксенофоновна бири кэлим государственной экзаменга Нам улууһун үөрэнээччилэрин үлэлэрин анализтаата, оҕолор, учууталлар ордук туохха болломторун уурухтаахтарын кэпсээтэ, быһаарда. Атын секцияларга проекттары иһиттилэр, үлэлэр былааннарын ырытылар.

Мунньах бастагы күнэ үөрэх үлэһиттэрин ороһуоспатаагы баалларынан түмүктэннэ. Улуус үөрэҥин үлэһиттэрин профкома (пред. Шарапов А. Г.) тэрийбит баал-маскараакка оскуолалар олус тэрээһиннээхтик, көхтөөхтүк кытынылар. Оскуолаларынан маскарааттары көрүү, коллективинан представленилар буолдулар. Биригээн бири көрөхсөбиллээх нүөмэрдэр солбуһан истилэр. Түмүгэр Никольская начальнай, Нам 2 №-дээх орто, Искра ситэтэ суох орто оскуолалара көрдөрбүт представленилара жюри быһаарытынан бастынарнаан ааттанылар. Ити кизһэ мустубут дьон дуоһуна сыһынан, үөрэн-көтөн тарҕастылар. Бу бырааһынныкка Нам

начальной оскуолатын коллектива (дир. Егоров В. Е.) биэчэри ытытыга, тэрийингэ төһүү күүһүнэн буолла.

Сүбэ мунньах иккис күнүгэр пленарнай чаһа ытытылына. «Педагогической үлэһиттэр мотивацияларын сайыннары - үөрэх хаачыстыбатын үрдэтии усулуобуйата» дьин темаҕа дакылааты мин огордум. Онно үөрэх үлэһиттэрин мотивацияларын үрдэтиигэ улууска, республикага туох саҥа оҕоһуллубута, кэники сылларга ханнык ситиһиллэр бааллара ситиһилии кэпсээнэ.

Иккис күн аңарыгар улуус үөрэҥин музейа тэриллэбитэ 20 сыла туолуутун бэлиэтээтибит. Үөрүүлээх быһыга-майгыга музей төрүттээччилэрин, ветеран учууталларын эрдэлээһини церемонията ытытылына. Оскуолалар представителлэрэ музейдары төрүттээбит ветераннарга өйдөбүннүк бэлэхтэри, альбомнары туттардылар. Ис сүрэхтэн биэчэри үөрэх управлениетын методина Игнатьева Мария Семеновна салайан ытыта.

Бу үбүлүөйү бэлиэтээһингэ улуус үөрэҥин музейин директора Колесова Ольга Николаевна, ветеран учууталлар Шапошникова Валентина Михайловна, Ушницкая Петр Афанасьевич, уруккута үөрэх отделени сэбиэдиссэй Гаврильев Иван Семенович о.д.а. музейы тэрийингэ, матырыйаалын ханатыга үтүөлэрэ-өҥөлөрө сөптөөх сыананы ытыла. Улуус үөрэҥин музейин 20 сыллаах үбүлүөйэ тэрээһиннээхтик ытытыллан, кэлбит малдыттар, ветеран учууталлар астынан, дуоһуһун тарҕастылар.

М. НИКИТИНА,
үөрэх управлениетын
научнай-информационнай
методической киһин
сэбиэдиссэйэ

ХРОНИКА

Саха Республикатын үөрэҥин министр Евгений Михайлова бирикээһинэн «Саха Республикатын үөрэҥин туйгуна» бочуоттаах аат Намнаагы педагогической колледж педагогической практика салайааччытыгар **АФАНАСЬЕВА Татьяна Гаврильевна**га иҥэриллинэ.

Төрөөбүт удуһун экономикаһык сайдытыгар тус бэйэтин кылаатын киллэрин, өр сыллаах үтүө суобастаах үлэтин уонна профсоюз систематыгар актыыбынай үлэтин иһин «САПИ-ПОЛИС» СК агентствотын Намнаагы аҕыгар **ЛУКИНА Анна Игнатьевна**га «Улуус бочуоттаах гражданина» аат иҥэриллинэ.

КИИН ХАҤАН АҤЫЛЛАР?

Партизан учаастактаагы балыһаҥаҕа реабилитационнай киин аһыллан, балаача уһундук үчүгэйди үлэлээн испитэ. Ону баара бу күһүн учаарчы өтүһүн өйөөһүнэ суох аһыллыбытын иһин доруобууа харыстабылын министерствота сабарга дьаһайбыт.

Урут манна улуус бары нэһиликтэриттэн сэрим, тыыл ветераннара, нэһиликтэр ытык кырдыаҕас дьонноро, ыарыһахтара кэлэн эмтэнэн, сыһынан, күүстэригэр күүс эбиээн бараллара олус үчүгэй этэ.

Күһүн реабилитационнай киин сабыллан, балыһа аны күһүнү эрэ кэлэн эмтэнэр балыһа буолбута.

Кыһынны тыһыныга ыарыһахтар сарсыарда, кизһэ кэллэллэригэр-баралларыгар тыһыһыан эрэйи көрөллөр, бэргиллэр. Олор сэрим, тыыл ветераннара, кырдыаҕас кыаммат дьонноро, балыһаҕа иһигэр хоннорон сытыаран эрэн эмтигэр балыһа оҕороллоругар көрдөһөллөр.

Аҕардас Партизан нэһилигэр 30-тан тахса сэрим, тыыл ветераннара, 30-тан тахса инбэлииттэр уонна элбэх кырдыаҕас, ыарыһах кыаммат дьон оҕороллор. Ааспыт сүл сэттиньитигэр «Энцисэли» хаһыакка суруйбут этилэр, элбэх ахсааннаах ветераннар, ытык кырдыаҕас дьон көрдөһүүлэринэн реабилитационнай киин тохсуньуттан аһыллан үлэлир буолла дьин. Онтубабыт ханна тийдэ, тоҕр тохоттулар?

Онон сэрим, тыыл ветераннара, кыаммат кырдыаҕастар, реабилитационнай киин балыһатын аһан үлэлэтэллэригэр көрдөһөллөр.

Быйыл сайын участкай балыһа капитальнайдык өрөмүөнүнэнэ. Балыһа иһэ барыта обшкваланна, кырааскаланна. Саҥа куукуна, ичигэс туалет, душ сыһыары тутулуннулар. Олбуор иһигэр сайынны душ оҕоһулунна.

Онон үлэлиргэ, эмтэнэргэ бары усулуобуйа барыта оҕоһулунна. Ол иһин этэбит: тохсуньуттан аһылларыгар этиллибит эрэннэри хаһан туоларый, олоххо киирэрый дьин?

Виктор КОЛЕСОВ,
Партизан

2001 С. НАМ УЛУУҤУГАР ГРАЖДАННАРЫ БАЙЫАННАЙ УЧУОТТААҤЫНЫ УОННА БРОННААҤЫНЫ ЫТЫТЫ ТУРУГА

2001 с. Нам улууһун байыаннай комиссариатын үлэтэ РФ «Байыаннай эбээһинэс уонна байыаннай сулуспа туһунан» сокуонунан, РФ правительствотын 25.12.98 с. «Байыаннай учуот балаһаһыатын бигэргэтии туһунан» уурааһынан салайтаран ытытылына. Нэһиликтэр дьаһалталара, улуус тэрилтэлэрэ үлэлэригэр эмиэ ити сокуоннарынан салайтараллар.

15 дьаһалта, 46 тэрилтэ тэннэн көрүлүннэ, 17 дьаһалта, 18 тэрилтэ бэрэбиэркэлэннэ.

Түһэриллибит испиһэктэри ырыһалааһын көрдөрбүтүнөн, сорох нэһиликтэ дьаһалталарын дуоһунастаах үлэһиттэрэ уонна тэрилтэлэр салайааччылары бэйэлэрин эбээһинэстэригэр кыһамнылаахтык сыһыаннаспат эбиттэр. Тыллэбыр-испиһэктэри кэмизгэр киллэрэллэр Бөгүн, Хатырык, Хамаҕатта, 2 Хомустаах, Модут, 1 Хомустаах, Түбэ, Көбөкөн, Фрунзе дьаһалталара, ону сэргэ Сбербанк отделениета, ойуур хаһаайыстыбатын управлениета, Намнаагы педагогической колледж, Испииһэктэри түһэригэ мөлтөх үлэлээхтэр Никольская, Арбын, Салбан, Партизан, Искра, Аппааны, Үөдэй, Таастаах нэһиликтэрэ, метеостанция, «Нам» ТРК, алмааһы кырылыыр завод, Намнаагы РКЦ, СЭС, ветуправление, федеральнай казначейство, быткомбинат, 8 №-дээх аптека, типография, НУСР, «Эрэл» УПК, суолу оҕорор ГУП, сир комитетта, «Намгазстрой» ПМК.

Ити байыаннай учуоттааһыны ытытыга эппиэттир дьаһалталар специалистара эбээһинэстэрин ситэ толорботторун көрдөрөр:

- байыаннай билиэттэр дааннайдарын первичнай учуот карточкаларын кытта тэннээһин ытытылыбат;
- дьыэлэринэн сылдьан көрүү былааннаммат уонна ытытылыбат;
- участкай инспектордары кытта биригэ үлэлэһии олохтоммото;
- нэһиликтэр территорияларыгар баар тэрилтэлэри, бааһынай хаһаайыстыбалары уонна кооперативтары тэннээн көрүү уонна бэрэбиэркэлээһин ытытылыбат.

Байыаннай учуоту уонна броннааһыны тэрийингэ үчүгэй өттүнэн бэлиэтээххэ сөп Көбөкөн, Аппааны, Никольская, 2 Хомустаах, Бөгүн, Хатырык дьаһалталарын уонна Намнаагы РЭС, «Ленагаз» АО, УлусПО, Намнаагы лесхозу, Намнаагы педагогической колледжы, Үөдэй, Партизан, 1 Хомустаах, Таастаах дьаһалталарын үлэһиттэрэ броннаахтар, атын дьаһалталарга броннааһын үлэтэ ытытылыбат.

Байыаннай учуоту уонна броннааһыны тэрийингэ оҕоһулуохтаах докумуоннар бары кэригэ тэрилтэлэргэ суохтар, көһүннэһинэ сыллаагы үлэ былаана эрэ баар.

Ити тэрилтэлэр дуоһунастаах үлэһиттэрэ байыаннай учуоттааны ытытар эбээһинэстээхтэ-

рин билбэттэрин көрдөрөр. Оттон байыаннай учуотка туруоруута суох үлэҕэ ылыы РФ законодательствотын куруубай кэһии буолар уонна административнай быраабы кэһии туһунан РФ Кодексынан административнай эппиэктэ тардыһыны эрэйэр.

Нэһиликтэ дьаһалталара уонна улуус тэрилтэлэрэ байыаннай учуот уонна броннааһын боппуруостарыгар ытытар үлэлэрин уопсайынан ылан «ортонон» аарыахха.

2001 с. ахсынны 1-8 күннэригэр байыаннай комиссариатка саппааска тахсыбыт гражданныр контуруоллаан ыгытыры буолбута, бойбуой бөлөм занятиелара ытытылынылар.

Барыта 8 офицер, 285 сержант уонна саллаат ыгытырылыбыта. Убаастанар биричинэнэн 1 офицер, 52 сержант уонна саллаат кэлбэтилэр, биричинэтэ суох 2 офицер - Захаров Владимир Петрович, Сысолтын Александр Тихонович уонна 1 сержант - Карамзин Тихон Ильич кэлбэтилэр.

Ону сэргэ 42 техника единичата ыгытырылыбытытан 23 кэллэ. Убаастанар биричинэтэ суох кэлбэтилэр: «Айан» ООО, «Күөнэх» ПК («Урал 4320» X179AM №-дээх а/м ыспыттар - УВК учуоттуттан устубакка); «Кытыл» КХ («Зил-ММЗ 554» O574AC №-дээх а/м УВК учуоттуттан устубакка атыылаабыттар); 1 Хомустаах дьаһалтатын ЖКХ-та («Урал 5557» 24-54 ЯКС №-дээх а/м УВК учуоттуттан устубакка ыспыттар).

Бу түмүктэр улуус дьаһалтатын кэнэтиллибит коллегиятыгар көрүлүннэр, олохтоох дьаһалталар уонна бары (чааһынай эмиэ) тэрилтэлэр салайааччыларыгар туһаайан ыһаах ытытылына:

1. Байыаннай учуот туһунан уураахха сөп түбөһүннэрэн саппааска сылдьар гражданныр (ГПЗ) уонна призвниктар байыаннай учуоттааныларын хааччыалларыгар.
2. Байыаннай эбээһинэстээхтэри байыаннай учуотка туруоруу уонна броннааһыны контуруоллуу тэрээһиннэри былааннаан ытыталларыгар.
3. Паасарга байыаннай эбээһинэстээһин туһунан регистрационнай бэлиэтээһинэ суох, байыаннай-учетнай докумуоннарын бэрэбиэркэлээбэккэ уонна байыаннай комиссариатка учуотка туруорбакка эрэ үлэҕэ (үөрөххэ) ылыы түбэлтэлэрин боборо.
4. ГПЗ броннааһыны байыаннай комиссариаты кытта биригэ үлэлэһин былааннаммыт дуоһунастар уонна идэлэр испиһэктэринэн оҕороро.
5. Хатын Ары уонна Бөгүн дьаһалталарын баһылыктарыгар ВУС специалистарын көрүлүн бэлиэттиллэригэр.
6. НУСР, «Эрэл» УПК, «Айан» ООО салайааччыларыгар байыаннай-учетнай үлэни мөлтөх тэрийинлэрин кытаанахтык ыһарга.

А. ЕРШОВ,
Нам улууһун байыаннай комиссара, подполковник

АҤЫАХ ТЫЛ МИННЬИГЭС

Хатын Ары нэһилигэ «Үтүө дьыала» хамсааһыҥа актыыбынайдык кыттан ылыммыт эбээһитилистибэлэри сүрүннээн толордо. Ол курдук, ааспыт сүл ахсынны ыһыгар коллективнай предприятие урукку хонтуората сагардыллан детсад тутуллан оҕолор номнуо сана детсадка сылдьаллар. Тохсунньу 18 күнүгэр бу детсад презентацията буолла. Граф Бизергэр социальная реабилитация училищета (дир. Федоров К.И.) үс ылыммыт дьыалатын толорон үс объектичигэс теплица, кондитерская сыах уонна уопсай дьыһи оҕорор дьыэлэргэ кубулуһун тутуу үлэҕэ киирде. Бу нэһиликтэ культура дьыһитигэр газ колбоһон итиитэ бэрилиннэ.

Намнаагы педагогической колледжка саха государственной педагогической академиятын изобразительной искусство уонна дизайн факультетыгар кэтэхтэн үөрэнэр студенттарга бастагы сессиялара сафаланна. Быйыл сана аһыллыбыт үрдүк үөрэх кыһатыгар республика араас муһукутарытан 60-ча студент кэлэн үөрэнэ сылдьар. Дьокуускайга Президент елкагыгар НПК икки студена Константин Захаров уонна Анна Иванова сырыттылар. Бу елка нэдиэлэни быһа ыгытылыбыта. Студенттарга тохсунньу 28 күнүгэр диэри каникул биллэриллибит.

В. РЫКУНОВА

Республикага улуустар икки ардыларыгар интернадык сыллаагы күрөхтөһиитин түмүгүнэн биһиги интернадык-дыэбит «Нэһиликтэри социальная өттүнэн хааччыыһыга бастыҥ дьыэ-интернат» дьин ааттанан 1 мистэһи ытыла.

Тохсунньу 15 күнүгэр үлэ уонна нэһиликтэри социальная харалтага министерство ветераннарга уонна инбэлииттэргэ управлениетын начальнига Семенов П.А., солбуйааччыта Михалева Е.А. үөрүүлээх быһыга-майгыга нафараадабытын туттардылар. Үөрүүлээх түгүннэ улуус баһылыгынан социальная боппуруостарга солбуйааччы Горохов Н.Х., социальная харалта управлениетын начальнига Гуляева В.И., пенсионной управление начальнига Ядрихинская К.К., Нам селотун баһылыга Корякин Д.П., солбуйааччыта Кондратьева Т.А. кыттыны ылылар, олохтоохтор ыгытылыларыгар эппиэттээтилэр. Бу улахан кыһыны олохтоохтор, үлэһиттэр уонна улууспут үтүөтэ.

Түгүннээн туһунан интернат-дыэ директорун Охлопкова М.Н., үлэһиттэри уонна олохтоохтору үрдүк ситиһини истинник эбэр-дылибин Бафарабын үтүө доруобууаны, үтүмэн ситиһиллэри, дьолу-соргуну, кэрэни-сырдыгы.

Р. ПОНОМАРЕВА

САРСЫНЬЫГА ЭРЭЛИНЭН, ҮЧҮГЭЙ ДЬОНГО МАХТАЛЫНАН

Эмискэ күүскэ ыарыйдым. Ыксал буолан эрэнэр уонна бастагы көмөнү суһаллык оҕоруохтаах дьонго - «Суһал көмө» үлэһиттэригэр биллэри тийэр. Онуоха: «Соҕотох массыына лаахпыт, бэйэбит кэлиг», — дии эппиэти тутабат, онтон тохтуу түһээт, эрэйдээх этигэс диэбиккэ дылы, эмиз эрийэбит, дьоммут эппиэттэрэ уларыйбат, көмөнү оҕоро охсор бағалара суоҕун билэн хомойдубут. Кинилэр: «Үлэ чааһа сағаланара чугаһаата, биір чаас хаалла, онон бэйэбит дьонгутугар этин», — диин akkaастан кубарттылар. Көмөнү атын сиртэн көрдүүр, көрдөһөр да кыаллыбат, ол эрийэн салгыттарбыт да эмиз тийэбит, дьоммут ымыттан да көрбөттөр, бу сырыыга эппиэттэрэ: «Бензин, бэрэһээ ылбыт нуорма бүшүтэ, бүгүн биірэдхтэринэ, заправкаланан баран, бағар, барыахпыт». Дьонго кыһаммат, көмөнү оҕорбот, муус сүрэхтээх үлэһиттэрин өссө төгүл итэрийдим. Урут дьон хомойон суруйалларын хаһыаттан ааҕан билэбит. Бу да сырыыга онтон ордубатылар.

«Суһал көмө» массыыналар аны ханнык да эрэмнэ санаа суох буолан, 9 чаас буоларын кэтэһэбит. Поликлиника Хамабэттатаҕы филиалыгар биллэрэбит. Онуоха сэбиэдиссэй Герасимова Зинаида Алексеевна үлэтигэр кэлээт, наадалаах тэрилин, эмин-томун ылан, сүүрө былаастаан хааман, тийэн кэлэр. Эмчиттэ көрөөт, санаа сырды, эрэл кыымнана түһэр. Урут эмиз ыары булан, ыксалан эмтэтэн үтүөрэн, махтал бөҕөтүн эппиттээхпин. Кини үтүө кыһамныгыт, сылаас сыһанын билбит эрэ үгүс. Зинаида Алексеевна игэн-тоҕон ыйыталаһан, чинчийэн туругун хайдаһын билэр. Бастагы көмөнү оҕорбутунан барар. Ол быһыыгар онно-манна телефонунан ыйыталаһар, көрдөһөр. Нэһилиэк дьаһалтатыгар эрийэн, кэпсэтэн көрдүлөр да туһаны ылбатылар. Муһнахтыыллар, ол бэрээдэгин кэһиэхтэрин бағарбатылар. Баһылык Корнилов Борис Иванович иккитэ туруупканы ылан истэн, кэпсэтэн баран, быһаары ылбата, онон тохтоотубут. Усчун кэпсэтигэ хамаһаһынаах дьаһалы дьэ ылынан, субу аҕай массыынанан өрө мэнитэн кэлэн, балыһаҕа илдээ биэрдэ, онон абыраата, махталлаах быһыны оҕордо. Ити күнүс 11 чаас сағана.

Терапевтической отделению сэбиэдиссэйэ Василий Васильевич Винокуровы уруккуттан билэбин. Врач быһыытынан сүүрбөттөн тахса сый үлэһит улахан опыттаах үлэһит. Направлениебын кытта билсиптирэн дылы, тулуймуна, көрдүөргө турар ыскамыайкаҕа сытынан кэбистим. Палатаҕа кириэн, миэстэбин буларбын кытта, сиэстэрэлэр онтонмантан сүүрэн кэлдилэр да, укуоллаан, эмтээн бардылар. Ити курдук хас кириэр киһиэхэ кэлэ охсон эмтииллэр, сүүрэллэр, кэлэллэр-бараллар. Мин бу отделениеҕа 12 хонук устата бүөбөйдөнөн, көрүллэн, эмтээн туругум чөлүгэр түһөн, абыранным. Онон сарсынньыга эрэллинэн, үчүгэй дьонго махталынан сылдыабын.

Бу дьон туһунан санаахтаһына туһунан иһэ сылаһынан туолар. Балыһа сылаас, барыта уурбут-түшпүт курдук орун оннугар, дьизээр сылдыарын курдук холкутук сананабын. Күнүгэ 4 аһаталлар: аспыт миннигэс, амтаннаах уонна дэлэй. Чэйи

мэлдьи оргуталлар, дьонун аҕалыт астарын бағардын да эбинэһин, сөһөргөһө-сөһөргөһө бэрт набыллык чэйдиһин, араһы ытатан кэпсэтэһин, урут көрбөтөх да дьонгунуун билсиптиһин. Ол хайа бэйэлээх миннигэс астаах, дэлэй миннигэс, хаһылаах барахсаттарый диэтэххинэ үөрэ-көтө этиэхпин сөп.

Повардар Розалия Ивановна Барашкова, Людмила Егоровна Винокурова, Ирина Васильевна Павлова. Бу отделениеҕа Роман Степанович Софронов, Александра Ивановна Добрецова хаһыс да сылын айымныылаахтык үлэһиттэр. Минигин Василий Васильевич Винокуров кичэйэн көрөр, диагноһы таба туруорар, сөпкө үчүгэйдик эмтэһини тэрийэр. Эмтэһин истэһим айы улам-улам үтүөрэн, аһыыр, утуяр буолан истим. Эмтиир враһым Василий Васильевич: «Сүрээһин тэбиттэ чөлүгэр түһэн эрэр, хаанын да баттаһына нуормаҕа чугаһаабыт», — диин доруобуйам туругун кэпсээн, биллэрэн иһэрэ санааны көтөһөр. Кривошапкин Борис Дмитриевич манна эмтэммитэ иккис сыла, кини реанимацияҕа сыттарына, баран аҕалан, балыһатыгар сытыран эмтээтэ. Үтүө тыһынан сүбэлээн дьизитигэр атаарда. Ити курдук Василий Васильевич Винокуров хас биірдии ыалдыааччыга кыһанар, үтүөрэригэр бары усулуобуйаны тэрийэр.

Врач уҕа илигитэ, ыалдыааччыга врач анаабыт эмин тутатына тизэрдэр, сүүрэр-көтөр, үтүө, амарах сыһаннарынан махтал тыһын үгүстүк ылар медсестралар ааттары бу ыстатыйабар ааттыбын. Старшай сестра Екатерина Ивановна Алексеева, процедурнайга Анастасия Алексеевна Сивцева, Анна Анисимовна Емельянова, медсестралар Соловьева Т.В., Четвертакова В.А., Москвитина Т.Н., Трапезникова Т.И., Коркина Е.П. Дьиз иһэ мэлдьи ыраас, хомуллуулаах буолуутун Колесова С.С., Дьяконова З.А., Михайлова Е.П., Алексеева К.А., Назарова Т.В. хааччыаллар, кинилэр тустарыгар истин махтал тылларын үгүстүк истэһин. Ыалдыааччыларга тэлгэнэр, бэриллэр таһас ыраас, бириэмэтигэр уларытыллар. Барыһахтар тонуохтара диин иккили суорһаны биэрэллэр эбит.

Бу иннинэ аҕай Дьокуускай куорат балыһатыгар травматологической отделениеҕа сыта сырыттым. Куорат балыһата диэтэххэ мөлтөх хааччылылааһын көрдүм. Эргэ баһыы алдыаммыт кирдэх матараас тумонаах, ону чараас эргэ бырастыгына сабар, покрываланан саптынаһын, пододеяльник да, суорһан да суох, сыттык тийбэт, былыргы үйэтинээри оронор, аһыыр иһит тийбэт.

Итиннэ холоотоохко, В.В. Винокуров салайар отделениетын хааччылыгыта үчүгэй. Кэлбит эрэ барыта итини бэлиэтиги көрөр. Сестра-хаһаайканын Куличкина Н.В. үлэһит. Быһыл капиталнай өрөмүөн ыгытылынаһына балыһа олоҕо, үлэтэ өссө тэтимирээ диин эрэнэбин.

Доруобуйам мөлтөөн, ыарахан туруктаах кириэн баран, эмтэһин, үлэбэр төһөнүм. Эмтэһин, үтүөрдүбүт бары медперсоналга дириһтиги махтанабын, үүммүт саға сылга үлэҕэ ситинини, дьолу-соргуну бағарабын.

Г.И. КРИВОШАПКИН

Көнники сылларга саха ыччатын ортотугар буруйу оҕоруу элбээбитэ аар тойон ағалар уол оҕо иттигигэр улахан бөдөрмөлөрүн уурбаттарыттан быһаччы тутулуктаах буоларын олох көрдөрдө.

Аҕа киһи сырыылаах, үгүстүк дьону кытта алтыһар буолан, үйэттэн-үйөҕө бэйэтин үөрүйэһинэн, оловун сиэригэр тугу билбитин-көрбүтүн сайыннаран кэлэр көлүнүгө хаалларар үтүө үгэстээһин өйдөөн, ону бу билигин тыһаан турар ыарахан кэмгэ уол оҕо иттигигэр туһанар сылаалах 1997 с. Хатырык орто оскуолатыгар 21 киһилээх ағалар түмсүүлэрэ тэриллибит. Үлэ «Аҕа уол оҕону иттигэ педагогической кыахтара» диин конференциянан сағаламыта. Бу конференцияҕа аҕа түмсүүтүн үлэтин сылаа-соруга ылыллыбыта:

1. Аҕа уол оҕону дьингээх эр киһи сиэригэр-майгытыгар иттигэ болдөрмөтүн ууруохтаах.

2. Биірдиһилээн ыарахан иттиһилээх уолаттарга иитэр-өйдөтөр үлэни аҕа үтүө холобуругар олобуран ытыты.

3. Уол оҕону айылғаҕа алтыһыннаран булт сиэригэр-туомугар уһуйуу, төрөөбүт сири-дойдутун харыстыырга, кининэн киһи туттууга үөрэти.

Соҕотох ийэ, кыһаммат ыал уолаттарын илдээ сылдьан үлэҕэ үөрэтиги, хамнастаан тирэх буолуу.

Ытытыллыбыт сылаа-сорук түмүктээҕэ көстөн уонна «Сағахтар», «Ваттар» үтүө холобурдара көбүлээн 1999 с. «Хатат» ағалар түмсүүлэрэ нэһилиэккэ Корякин Гаврил Иванович, Васильев Валентин Титович, Дьяконов Николай Анатольевич салалталаһынан тэриллибит уонна манньык үлэни ыттан кэлдилэр:

1. 21 үйэ - сайдыы үйэтэ буоларынан Петров В. П., Петров А. П., Сивцев А. Н., Васильев В. Т., Дьяконов А. Ф. уолаттарын үөрэххэ сыаллаһаннар, оскуоланы бүтэрээт үөрэххэ кириэн, Петров Виталий - СГУ юридической факультетын 3-с, Петров Николай - физкультурнай факультет 2-с, Дьяконов Александр - саха-турецкай отделение 1-гы, Васильев Владислав - сельхозтехникум ветеринарнай-технологической отделениетын 1-гы курсун студенттара.

2. Хас да сыл устата дьиз көргөн биригээдэтигэр ыарахан иттиһилээх кыһаммат ыаллар, соҕотох ийэлэр уолаттарын муһынан араас үлэҕэ уһуйаллар, хамнастыыллар Прокопьев И. И., Соловьев А. П., Ноговицын П. Г., Корякин Е. Д., Дьяконов В. Л., Корякин Д. Д.

Дьяконов В. Л. - чөл, чөбдик олохтоох, барыга дэгиттэр дьоруудаах, холобурга сылдыр аҕа Владимир Лазаревич нэһилиэккэ биір бастагынан хаастарга талаһынан хаарчыа, оҕолор мээчиктииллэригэр анаан цемент площадка, трактор эрһиннэ көлөһөтө алдыаммытыттан 4 уһаат уу кириэр бассейн оҕорбута, көтөр иитэр фабрика хаалларбыт инкубаторын оҕорон нэһилиэккэ элбэх чоппуусканы атыһаата. Кини үс уолун кыра эрдэхтэриттэн багыһыннара сылдьан бэйэтэ туох дьоруудаар үөрэппитэ. Ол да иһин буолуу уолаттар оскуоланы бүтэрээт технической хайыскалаах үөрэххэ кирибиттэрэ. Улахан уол Александр 3 орто, билигин кэмгэ олус наадалаах технической идэлээх, быһыл ону үрдэтэн иҗеһенэрай-техническэй үөрэххэ кэтэхтэн кирида.

Владимир Лазаревич өссө аймахтары уолаттарын, соҕотох ийэ Данилова П. П. улахан уолун Айаалы хас сайын айы илдээ сылдьан от үлэтигэр, күрүү уонна дьиз-уот тутуутугар кытыннарар. Быһыл Айаал оскуоланы бүтэрдэ уонна Майаҕа кинини кытта тутууга сылдыһта.

3. Винокуров Иннокентий Афанасевич, 9 уолу киһи оҕорбут Ытык аҕа, уонна Васильев Степан Васильевич нэһилиэккэ дьону түмэн күһүн, саас мунҕа тэрийэн, үлүс оҕону-дьахтары

Оҕо иттигигэр аҕа оруола БАҒАРАБЫН ЭРЧИМНЭЭХ ҮЛЭНИ

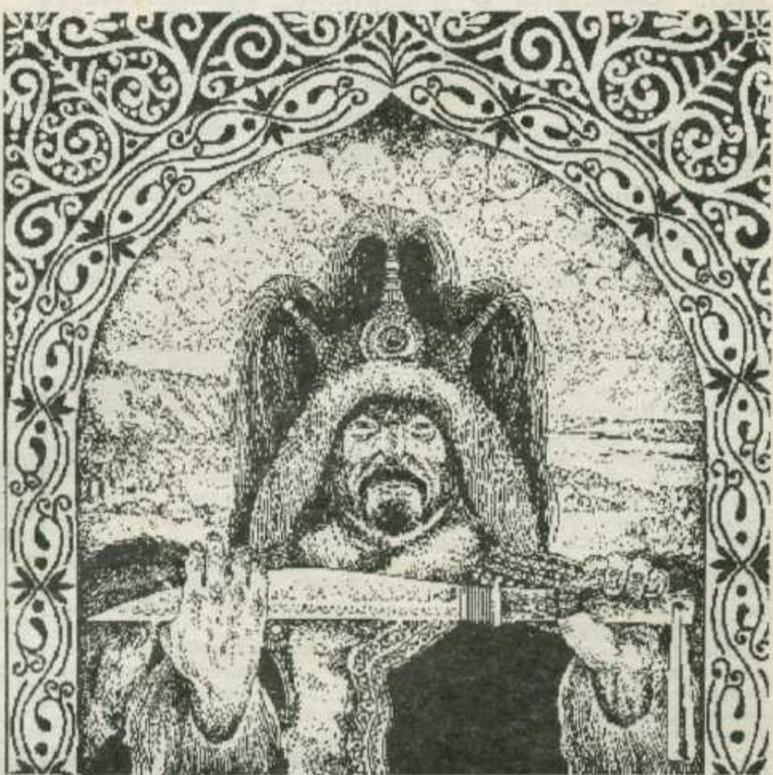
кытыннаран, ыраас салгынгга дуоһуа сыһыаталлар, бар дьон махталын ылааллар.

Васильев С. В. - бөйгөтө сүрдээх булчут, доҕотторо этэллэринэн «байнаһаах балыксыт». Бэйэтин үтүө санаатынан салайтаран кыһаммат ыаллар, соҕотох ийэлэр уолаттарыгар умнуллан эрэр куйууру тэрийэр, оҕолору өбүгэлэрибит үтүө үгэстэригэр-билигини кэм тыһыгар сөп түбөһиннэрэн үөрэтэр.

4. Васильев В. Т. - 2000 с. дьиз көргөн кэтэх хаһаайыстыбатын сайыннарыыга СР президенин

рын көрдөрбүтүн, элбэх олох кистэлэтин билиһиннэрибитин иһин барҕа махталбытын этэбит.»

6. Дьяконов Н. А., Васильев В. Т. - олох ыарахаттарыттан сыһа суолга үктэнэн эрийн көрөр, дьиз көргөттэригэр түптээх олоҕу тэрийбэт, аҕа дьиз улуу дьоллорун иһнэри үктүүр дьон-орбугутар үтүө сүбэлэринэн, бэйэлэрин тус олохторунан холлобур буолан, сөптөөх суолга туралларыгар үгүс сыраларын ууран ырааһы, киһи, кэскиллээҕи өйдөөн үлэһиттэриттэн үөрөбүт, сөптөөх суолга турму-

граны хаһаайына, маһы хаамтарбат эрэ уус, ағалар түмсүүлэрин быйылгы председателэ, Ленскэйгэ бэйэтин нэһилиэтин үлэтэ суох элэр дьонун салайан үлэлэһитэ, нэһилиэккэ биір убаастанар аҕа. Үс сыл устата уолаттар кылаастарын төрөппүттэрин үлэтин кылаас салайааччытынан Дьяконов Василий Николаевич сүрүннөспитэ. Ол түмүгэр 12 уолтан 6-та орто анал үөрэххэ, 4-дэ СПТУ-ҕа киридилэр. 2001 с. улуус социальнай педагогтары Хатырык орто оскуолатыгар ытытыллыбыт семинардыгар ағалар уонна 9-11 кылаас уолаттарын «Аҕа уол оҕону олоххо уһуйууга» диин төгүрүк остуолларыгар дьиз төгүрүк остуолларыгар уола Владислав манньык кэпсээтэ: «Мин үс сааспыттан уһанабын, олоһор дьизитин араһынан туппүт курдук саныыбын. Билигин эр киһи тугу сатырын барытын сатыыбын, кыһаннаһына дьиз да тутуохпун сөп. Ааспыт сайын аҕам миһин уонна табаарыстарбын Петров В., Потапов А. балыһа өрөмүөнүгэр улахан дьону кытта тэһигэ үлэлэһитэ, онтон ыла олоххо эрэлим улаатта. Мин аҕабар үлэни таптыырга, сатаан үлэни тэринэргэ, эт-хаан өттүнэн сайдарбар, олоххо дьулуурлаах, тулуурудаах буоларга үөрэппитин иһин олох киһи аартыгар үктэнэри олоһон улахан манньык махтанабын.»

5. Корякин Г. И. - «Хатат» ағалар түмсүүлэрин маннайгы председателэ. 2000 с. ыам ыйын бүтэһигэр 10-с кылаас уон турбут-олорбут омуһнаах уолаттары Хатырык нэһилиэтин кэрэ көстүүлээх сиринен походка сырытыһынан төрөөбүт айылгалаһынаан алтыһыннаран дуоһуа сыһыаһытын Охлопков Саша бу курдук ахтар: «Гаврил Иванович билигин үс хонуктаах, уол өрттөн элбэх эрчиллини ирдээбит «Ытык Хаһаа» сырытыннарыта үөрэммит кэммит биір умнуллубат түгэнэ. Билигин төрөөбүт сирбитигэр манньык дьити сирдэр баалла-

мут дьонноро, кинилэр дьиз көргөттэрэ истинник махтаналлар.

7. Дьиз көргөн киһи нэһилиэккэ араас хайыскалаах түөлбөнөн ыттар үлэтигэр Дьяконов В. Н., Алексеев Н. В. түөлбэ салайааччыларынан үлэһиттэр. Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэһиттэр Дьяконов В. Н. түөлбөтө биір бастын үлэлээх. Василий Николаевич оскуолаҕа культурологичны үөрэтэ сылдьан уолаттар кылаастарыгар кылаас салайааччытынан үлэлэһитэ. Кылаһын уолаттарын багыһыннара сылдьан кыһаммат, соҕотох ыалларга муус тийэн, мас хайылынан үлэ

Сэбиэскэй кэм сағана Самарка оробочай бөһүөлөк буолар кэскиллээх улахан, киэн, киһи үөрэ-көтө түөлбөлээн байылы-аттык олодор сэлээннээтэ. Дьонно үксэ украинец, немец, нуучча уонна арыах казах, село бары административнай дьыалар, оскуолалара, оҕо садтара, балыыһалара, кулууба, музейа, киинэ театра, маҕаһынар таас. Суоллара асфальт, суол тула көккэли үксэ олоордуу мас. Олохтохтор олбуордарын иһэ кимиэхэ яблоко, вишня, виноград, черешня, крыжовник, оттон клубника, луук-батун, чеснок, икки сыллаах луук, төрдүлэригэр астаах оҕурут аһа, манна ыал барыта олодор. Күнүннэрэ уһун, кыһыннара сымнаҕас буолан хойутуу халпыыста, араас кэмгэ уочаратынан ситэр помидор, сибэки балконна, дьыаэ эрэ буолбакка олбуор иһигэр толору.

Бөһүөлөктэн ырааҕа суох Ленин аатынан колхоз сэлэтинэй, орус, арбуз, дыня үүннэрэн күһүн эрдэ аты-тутуу бөвө. Оттон бу Саха сиригэр үүннэрэр киэн туттар астарытын маньыктаахпыт ээ дьон киһиэхэ көрдөрбөттөр даҕаны. Кырдык, сирдэрэ үксэ туйо арҕа. Онон үүнүүдүлээх буорунан дьону колхоз хааччыыра. Харчылары очотооуга солкуобай үлэлиир буолан туох барыта чэпчэки этэ. Сүрдээх улахан аэропорт, икки бөртээхэй ып-ыраас автобуснай паррка, баай райПО, кыра да буоллар КГБ, суут-сокуон, балыыһа, почта, үөрэх салаата - киһи барыта үлэлээх, кэли-барыы, тиэсти баһаам.

Самарка-Казахстан илигини сылаас уобалаһа. Онон арҕааны уонна хотугу уобаластарга куруук арҕыйар тымныы соҕус күүстээх тыал суох, соҕурууну абыласка курдук персик, апельсин, груша, виноград уонна вишня туйгун сорттара үүммэттэр, халлаанна өр харбаспыт хайалар тулалаабаттар, ыраахтан тигиниэр, халдыгырыр өрүстөр суохтар - ити Казахстан соҕуруу уобалаһын байа-дуола. Илигини уобалас үксэ истиэп, сирилэчи үрэр сылаас тыал, кылдыгырыы сүүрэр өрүс, оҕурут бары араас үүнэ-эйилэрин алтынны ый ортотугар хомуйан бүтөрөн кэсирээбэлигин. Хас биридди ыал 100-кэ баагкаттан тахсаны хаһаанарыттан мин олус сөхпүтүм.

Дьэ ити курдук тигинэчи үлэлээн, тото-хана аһаан, сэбиэскэйди боростуойдук таңнан-саптан 1994 с. дылы киһи ымсыырар гына олобруттара. Онон маннай КГБ мөлийбитэ, авиапорт үлэтэ тохтообута, сыһыа автопарклар автобустара аһыаабыттар, таһаҕас массыналар нэһилиннээтэ тутуу маһын, өг буору тигинилээх тохтообута, колхозтар куораттартан кэлэр харчылаах дьонно сирдэрин хортуоппуй, арбуз олордоллоругар арендаабыттар, куоракка кириэр суолга үлэлиир ас-үөл, айылҕа мөтүн атыылыр кроскалар кураанасхыйыттар, бириддиэлээн дьон маҕаһынара ыһыллыбыттар, үлэ-хамнаска кылгаты кыргүөмүк тэриллэбитэ. Урут кэсүбэт казах омук врачтара, РПО экономистара, баан финансистара, почта тойтоторо-хотуттара, коммунальнай хаһаайыстыба үлэһиттэрэ элбээбиттэрэ. Немецтэр, украинецтар бөртөөхэй дьыалэрин атыылы-атыылы дойдолларыгар суһаллык көһөн испиттэрэ. Эдэр, үлэлиир-хамсыр кыахтаах нууччалар Илин Казахстан киһи куоратыгар Усть-Каменогорскайга үлэ булары кэргэттэрин хаалларан быстах дьыэ-уот көрдүү олохсуйбут сирдэриттэн тэйбиттэрэ. Соторутааһыта баай-дуол, субуотаарыта, бырааһынныктарга сарсыардаангы саһарҕа кылбайар дылы кэли-барыы, сэлэиннээ хорободунан ырыа-тойук чутдаарара аһыаан, чункуйан барыта. Оннооҕор мин (онно 10 ч. киһэ саһынын чып харана буулуур) дьонун оҕолорун сизтэн, чугастаары ыалбар нууччаларга түүн хойукка дылы

кэпсэтэ, күлсэ-салса, ырыа ылаһа барарбыт.

Кэлиэ, 1996 сылтан, итинти-кэбит да уурайан, дьыэ көргөн бэйэбит эрэ оҕуруоптутугар букуһаһар буолбуппун. Бара сатаан, киһээни аһылыгы остуолбутун олбуорбутугар таһааран, фонарь сырдыгынан тыктаран оҕурут аһын, виноград быһан эбинэн син бэркэ киһээлиирбит. Үгүс дьон, эмиэ биһиги курдук, олбуортан тахсан чэбдик салгыһынан тыһыан утуйар онугар, күнүһүн үүнэ-тэһинэ суох итигит дьыэбитигэр кириэн өһнөөх холбукһа ырыатын-тойугун, көрүн-нарын кэрэхсиргэ күһэллэбиһит.

Дьон үлэтэ суох буолара ынырык. Биһиги хангас өттүбүтүгэр чөл олоду тутуһан олорбут Украинаттан төрүттээх ыал аҕалара автобус суоппара кылгатыга түбэһэн иһэр буолан хаалла. Ийэ кыһна сүрдээх суостаах-суодаллаах мин саастыгыта эмээх-сиһи олбуоругар күтүөтүн мөһөр саңата субу-субу кытыастар. Кини күтүөтүн онтон-мантан бэйэтэ булан аҕалар. Уһа өттүбүтүгэр олодор нуучча ыалын эдэрдэрэ Россияга уруулара ыгырбытыгар көспүтүгэр. Кырдыастар хаалбыттары да өрөннөр ырыһах этэ. Онон сотору өлбүт. Утары олодор нууччатыйбыт немецтэр дойдулаабыттар. Онуоха эһини солкуобай уурайан, күннээри эрэ олоххун толуйар тенге кирибитэ. Дьэ итинтэн ылата урут наар хонтуора үлэтинэн үлгэнэн олорбут ыал дойдун устун сүүрэн хаалар турукка кирибитэ. Солкуобай сыаната кэмэ суох үрдээбитэ. Ону хантан ылыаһыт? Холобура, россиянини 1 солк. би-эрдэһинэ казах 15 солк. (тенгени) уунар. Онон билигин биһиэхэ баар сыана өссө очотооуга Казахстанга туттуллубута. Сэбиэскэй былаас хонтуора үлэти-тэ сүөһүлээх буоларын сэмэли-ирэ. Онон дьон, хата дойдута сылаас, оҕурут, саад үлэтигэр үөрүйэх буолан тулуспунтара. Казах омук өрүһүспүтүгү барааннарын, ынахтарын үүрөн, эс-төн эрэр улахан сэлэиннээтэ кириэн кэлбиттэрэ. Кинилэр эмиэ сахалар курдук, ньдырээт, олбуору-уулуссаны ыраастаабат, өрө-тарда сатаабат дьон. Хас уулусса устун хаһыллыбыт арыктарга кыбыс-кытаанах киһи саҕа буола үүнэр оттор санитарнай сулууспа этитиэтэ суох охсуллубат, үргэммэт буолталаабыттар. Кырыы уулуссалар сүөһү, бараан сааһын сыһынан тунуйбуттара. Үлэтэ суох эдэр казах уолаттара маҕаһынан тастарыгар күннээт күлүккэ чохчохон олорон кэпсэт-тэллэрин өрүү көрөрүм. Казах омук эр киһитин үйэттэн-үйэҕэ батыспыт традицията - дьыаэ киридин да муостага олорунан кэбиһэр, таһырдыа - чохчойон олорон бөтө баҕарар кэм кэпсэтэр. Биһиги курдук ыскамайы-каҕа олорбот, атаҕар турбат. Ити сиһлэммэт - доҕордоһуу, билсэни биһир көрүгүнэн аарылар. Казах омук КГХ буолуодуттан бэйэтин дириг сиһистээх-муктутаах ис культураны тутуспунан барда. Биһиги кэнибитигэр элбэх оролоох казах ыала уруккуттан олооро. Саңа олохо киһилэр уруулара райПО председателинан ананна. Кыһа сыбаайынан буолбутугар ыалытын ыгырдылар. Мин саҕаланыаһыттан бүтүөр дылы сыбаайа ыытыллар сизэри сириэн көрүн уонна миэхэ кэпсээрин дьэ көрдөстүм. Казах дьонно оҕурут аһын көрүүтүн баһылаабатах: бараанынан, ынарынан, сылгынан олодор омук. Хас да хонон баран биһир таас оҕурут аһа кыбыһылаах, дьонно оҕо икки арбузтаах ыалбар таһыстыбыт.

Сыбаайа буолуон быдан ин-

ниттэн суорумуу батыһына-рылаах күтүөт уол билсэбит кыһын дьонугар тийэр. Илин охсуһууларын кэһинтэ - кыыстаах ыал чугас-ыраас урууларыгар барытыгар тийэр гына быһыллыбыт үс мундуктаах курданар былаат. Ону миэхэ пионеркай хаалтыска майгыһыныр гына быһыллар дьэ быһаардылар. Ити бөлөх саастарын сипит дьонно барытыгар ананар эбит. Тутта сылдьан оҕо сиригэр дьэ 10-ча киһлэ аһы баһыа аманнаах (биһиги эмиске кыһан үөрэнэн сизэбэпит) кыбыс-кытаанах төкүнүк, оҕо ытыһын сага, иодьгэй (творог халпыта). Бу киһилэр турунан туран кыһынна хаһаанар астар. Биһир да көрсүһүү, бырааһыннык кинитэ суох барбат.

В. ШАПОШНИКОВА

ЫРААХ САМАРКАБА

СОЦИАЛЬНАЯ ОЧЕРК

Кэпсэтиги анаан сонно тутта сиригэ 2 эмис, улахан бараан, кымыс, бурдук. Дьон кэпсэтинэн 40 м. солко таңас атылаһаллар. Оно кириэр былаат, кымыска, ийэлээх-аҕа халаат уода, мизлэс. Өскөтүн аҕаларын национальнай бэргэнэтэ эргэрит буоллаһына сьп-сымнаҕас, кытаанах, мап-манан, биһир сырдык бежевай войлоктан тигиллибит, түөрт сириэн хара сымнаҕас тири кыбытылаах үрдүк сэлэппэ аҕалан бэлэтиллэр. Халымына сүрдээх элбэх быһы-ылаах. Ону кыһан төлөөбөтөр эр киһи аккаас ылар эбит. Кэргэн-нэмэттэх эдэр киһи хайаан да бэйэтиттэн балайда балыс кыһы ылаһахтаах - элбэх оҕону төрөтүтүн дьэ. Эһитигэр - хайаан да асчыт буолуохтаах: доруобай олох төрдө аска сытар ди-иллэр. Оҕдообо дьахтарга халыым толоруллубта кэпсэтигэ уһун кэмгэ бөдөһөтөнөр эбит. Эр киһи баһы, харчыны тапты-ыр, онон бэйэтиттэн бэйэтигэр кирибит үбү харыстыыр, хаңатар, уһа-хаңас сүүрбөт буолар, халыым - дьыэ көргөн олоҕун бэрээдэтир, байытар, удьуор эл-бир, онон киһи сыаната үрдүк буолуохтаах дииллэр.

Казахтар араас суол национальнай куукуналарын сыһы-сыһымын уһан, астыр буолла-хына биһир астыы үөрэнэххинэ, манҕай уол оҕону төрөтөххүнэ бастын кийит аатыраһын. Оттон аһы сатаан ас-таабат, оҕурун кыбынан баран дьыэ атын үлэтигэр кытыспат буоллаһына кийит олоҕо уус-тугунар. Эр киһи, эмиэ биһиэхэ курдук, от оттуур, мас кэрде ыраах хайага барар. Биһир кир-пииччэ үктээн дьыэтин кэһити-нэр, субурҕа гына сайыгы кы-кууна, онтон салгы баанык, салгы гараж, онтон хотон тут-тунар. Казахстанга тутуу маһа үүмэтин кэриэтэ: караҕа эп-эриллээс, синнигэс соҕус мас. Тополь, клен төһө да суоннарын иһин оттук мас быһытынан биллэлэр. Казахтар дьыалэрин олбуоругар тутуулары биһиги курдук абына-табына олохтоо-боттор. Дьыэттэн сағалаан утуу-субуу салҕаһын буолар: айыл-атыттан тутулуқтаах. Ааннара, түнүктэрэ барыта илин дьэки оҕоһуллар. Күнтэн хаххаланан - барыта истиэнэ. Сарсыардаттан күн сыралҕана олус күүстээх. Күн наһаа үөһэ ойор. Соҕуруу Казахстанга күн тахсаат да үөһэ ойон дьон 4-5 ч. киһэ үлэ-лир эбиттэр. Илин Казах-станга 10 ч. дылы сөрүүн буол-дун дьон ойон тураат да бэйэтин учаастагар харса суох хаһыспы-тынан барар. Түүн сөрүүн, сар-сыарда 5 чаастан 9 ч. дылы Илин Казахстанга (холобура Самар-ка) киһи дыаһыгар тымныы-та. Сахалар биһиги кыһаллыба-пыт. Кинилэр сылаас таңастаах

үлэлэригэр, маҕаһынарга ба-раллар. Ол онугар 6 ч. киһэт-тэн 5 ч. сарсыардагы дылы сыла-ас сөрүүн. Ол иһин чып ха-ранаҕа, сылааска сиртэн үүнэр ас түргэнник ситэр эбит. Киһэ саңа кытарбыт ас сарсыарда турбутун буспут буолар. Сүрдээх элбэҕи ыһаллар. Ити гынан баран эрэйэ элбэх: хайаан да үчүгэй буор дэлэйэ наада, ман-най быкпыт сыгыс оту туту да ха-алларбакка ылгыс охсуохтаах-хын, итии дойдун буолан чирбэ, куколка, хомурдуос үүнээһинэр көмөттүү туолбут буолар. Ону 3-түү хоно-хоно ыраастыгыт. Маннайгы сыһыны, үөнү-көһүүү ылҕаабатахына сыла-лаагы аскыттан матаһын. Онон оҕуруокка сарсыардаттан күн кириэр дылы күннэтэ кэриэтэ букуһаһарын. Арыт киһи улахан тарба-һын быһаҕа-һын саҕа тобу-рах сайынгэ и к к и т э түһүөн сөп. Ол алдыр-хайдаах тыла-мыр доҕу-һуолланар. Онон былыгы, тыалы кэтии сылдьан ба-анкаларынан, чараас суоранна-рынан, политилениэн түргэн-ник саба охсуоххун наада. Ити үүнээһин сиртэн быган, сага унуохтанан-ингизтэнэн эрдээ-х ытыскын соғуннарар. Оч-чоғуна оҕуруоккун саңалыы олордотун. Түбүктээх үлэ буолан казахтар үксүн хортуска, хап-пыыста, чеснок ыстыналлар. Калин кэмгэ ууну эбит кэһнэ арыах чааска биһир буолтар.

Кирпииччэни, туйоу, ку-маҕы, солуманы булкуйан ула-хан гына онороллор. Онон туту-уну наһаа бүтэрэллэр, итини сүрдээһин сатыыллар.

Кэпсэниллихтээх сыбаай-баны сайылыктарыгар быраа-һынныктаабыттар. Онон 2-3 си-ринэн сылгы сатиитинэн курда-ах киһг бэйлээх войлок юрта. Туйоһун сыһамыт ып-ыраас муостага войлоктары үрдүнэн көбүөрдэри талгэтэллэр, 25 м. кэригэ уһуннаах остуолларга плов, үүт ас, лэппиэскэ көрүгэ, эрэххэлэр, Казахстанга маска үүнэр күндү яблокалартан, ви-ноградтартан сағалаан умайар уот кыһыл гранатыгар тийэ, аатырбыт күөх чэй, эмис бара-ан, сылгы эттэрэ буруолаабыты-нан, ис уода, сүрдээх элбэх на-циональнай бүлүүдэ, 3 хонук, 6 хонукка көөнһөрүлүбүт кы-мыстар туспа, кэрийэ сылдьан бэриллэллэр. Аттыларыгар таас-ка, кувшинга илилэрин суу-нар уулара, остуолга хас бири-дин киһи тэриэлкэтин (пиалала-ры) аныгар илии, уос соттор таңастар. Олохторо - сыттыктар. Истиэнэни тула - көбүөрдэр. Ол дойдуга көбүөргүнэн киһи да кыһан сөхтөрбөккүн. Оннук элбэх, оннук кэрэ. Сэлэиннээ, куорат да сиригэр муоста бары-та көбүөр. Оҕолору бырааһын-ныкка сайын таһырдыа остуол тардан, кыһын - куукуналары-гар аһаталлар. Куукуналарга үкэүгэр туспа дьыэ, аана аһыыр сиргэ сиблэһэ. Сыбаайаба үксүн кэпсэтэр, элбэх ырыата суох үөрэр-көтөр эбиттэр. Муфтий (таңара үлэһитэ) хайаан да ыгырыллар: киһи эдэрдэри хол-бооттуур, сэрэтэр, эйэлээх, арахсыбат, уһун үйэлээх үтүө олоҕу олордоллоругар ыгырар. Остуолга олоруох иннинэ ман-нык баар: ыраах соғус улахан томтор кэтэҕиттэн кизгэллээх, ат ситиһилээх, уһун бэйлээх урааска сылгы баһа анныллы-быт маһын күөрэчи тутан икки эр киһи тахсан, сыбаайа тэлгэ-һэтигэр кирирэллэр эбит. Остуол улахан кизгэлэ - 2 кыллаах сааз балалайка тыһынан доғуһуол-латан чөллөркө куоластаах эр киһи ырыата. Мин националь-най үгэстэрин көрдөрөр арыах түгэ-ни кэпсэтим. Арыалдыттар, араас өһнөөх байбаралаах ырба-һы, төбөҕө куорсунаах бэргэ-һэ - хас биридин киһи билэр хар-тыһыната. Билингилии көр-нар

толору, онтон ханна да куопак-кын. Казахстанга ат, верблюд, ишак миһнэр, көлүнэр мингэлэ-рэ. Сыбаайбаларга кыахтаах дьон ат, верблюд сүүрдэллэр. Өссө ардыгар таһаҕас тардар күрэхтэһии ытар үһүлэр. Сэ-биэскэй былаас үгэһинэн да тур-даһына тыа сиригэр бырааһын-ныктарын, ордук сыбаайбаны, бэйэлэрини ытар эбиттэр. От-тон билигин национальнай куль-тураларын күүскэ туттар кэм-нэрэ. Улахан норуот буолан суо-стаах соғус дьон. Атын нация киһитэ мөккүрүгэр киһилэргэ үксүн кэргэни (дьяхтары) ытар, эйэлэһии сизэри сағалы-ыр. Казах барыта кэриэтэ нууч-чалыы олус үчүгэйди сагарар. Сүрдээх өнөргилээхтүк тут-туммут, биһлээх халтаһалаах, киһг характаах дьон. Минимит аттарын уулуссага хаамтарба-тар, наар бөтөрөн сүүрдүүнэн сылдьаллар: туйах тыһаа асфал-лаах уулуссага хабыллан олодор. Мин муодарҕаан оҕолорбуттан ыйгыттаһына: «Ити киһилэр төрүт үөрүйэхтэрэ, истиэп дьо-но», — дьһэллэр. Биһиэхэ буол-лаһына итирбит эр киһи уулус-сага атын сүүрдэ сылдьааччы. Казагы сэмэли, сиһили көрөрүн табыллыбат. Урут бэй-лээх быһыны казахтан бэйэ-титтэн ыйытары сүөргүлүү, өһүргэнэ истэллэр. Эр да, дьях-тар да киһи сүрдээх дьыһиэр-дик тутта сылдьар, бэйэлэрин ис культураларын, нацияларын үрдүктүк тутар, кыһырдыхта-рына кэтэмэҕэйдээбэт, сатыыр, таптыыр үлэлэригэр дьүккүөрдээх норуот.

Нөһүө сылыгар дьыэбит кэ-тэвэр олодор дьүөгэм эмээхсин өр баһыы сүрөһинэн ыалдьан өллө. Украинак дьүөгэм суум-кага арбуз тутан, мин тааска то-лору помидор, репчатый луук, оҕолоро виноград - өлүөхүккэ илдэр ас сабыһаах буолуохта-ах эбит - кыбынан көрсө таһы-стыбыт. Хараҕа хоско быһынан (таңас) өлүөхүтү сытар сирэ хаххаламмыт. Ол быыстан өлүөхүтү быһаҕаһыгар дылы быктара сытыраллар эбит. Кур-данарыттан кэһнэ быыс иһигэр. Хара былааты бобуонныктуу баанан, бүтүннүү маарылланан эриллэн сытар. Олбуорга эр дьон тас маһы, аата-суола суруктаах манан кыраскалаах пааматын-нык курдуго бүтэрэ сылдьал-лар. Кириэн өһөһөн көрөөт төһөһүн: быыс иһигэр сытар киһини хайаан эргийэйиҕи, са-таммат. Таһааралларыгар оҕо-дьяхтар бары саңа таһааран күүскэ ытыр эбиттэр. Хара та-ңас бүрүөһүннээх катафалкага маарылланан сөрөөбүт ийэлэрин хоруоба суох тийээн, казах омук көмүллэр кладбищетыгар илти-лэр. Эр дьон муфтий арыалды-гыттаах, 2 бараан ситиһилээх, туспа тэлигээс ас тизэн бар-дылар. Оҕо-дьяхтар дьыалэригэр аһыы хааллылар. Өлүөхүтү аңардас эр дьон көмөр эбиттэр. Биһиги курдук уот оттон олбу-ору ыраастыыр үгэс көрбөтүм. Илин дойдуга үүнэр сүрдээх күндү сандаловый мас сэбирдэ-дин, лабаатын уурунар эбиттэр. Ону көрөтөн куһаҕан тыһыны үүрөр буруо таһаарар үгэстэрин өлүөхүтү саамай чугас киһитэ онорор. Кладбищелара томтор сиргэ, ыраахтан көстөр гына ма-нан туйоһунан сыбаан, кыраска-лаан, хас биридин манан паама-тыннык курдуктарга хороччу ый аңарын аһыан, киһг олбуор туталлар. Кладбищелар, паама-тынныктар чункуйан сытар истиэпкэ кый ыраахтан туналы-һан, иһийэн тураллар. Өлүөхүтү олордон биһир сытыран (көбүөргэ, войлокка суулууллар үһү) көмөлөрүн билбэтим. Хо-нуктары, сылы көтүһпэттэр. Ол гынан баран биһиги курдук кладбищега тахсыбат эбиттэр: өлүү дьэ чумуу олох, ону ты-ыһнаах дууһа уйгуурдуо суох-таах дьэ аһах кэпсээнэ эрэ баар. Арай Казахстан үрдүк күөх халлаана мыңгыра дуу. Били нуучча норуотун ырыатыгар этиллэрин курдук: «Птица не летит, барс нейдет, лишь ветер ковыль шевелит», — диһр сөп түбэһэрэ дуу.

ВАСЯ ПРОКОПЬЕВ СЕЛО ЧЕМПИОНА

Тымны Оҕунньор Саҥа дьыллаары блиц турнир дубатчыттар нэһиликтэрин тэрийдилэр. Улууе кивийи - Нам селотун блиц турнир-гар 14 дубатчыт, ол иһигэр 10 маастарга кандидат, 4 ба-стакы разрядтаах кытынны-лар.

Улууе элбэх төгүллээх чемпионо Петр Собакин 13-тэн 10,5 очкола-нан бастаата, Григорий Егоров 10 очколанан ик-кис, Николай Ба-ишев 9 очколаах үһүс миэстэлэри ыллылар. Ити курдук Афанасий Рехлясов, Николай Колосов, Егор Пет-ров алта иһигэр киирдилэр. Кыайылаахтар Намнаары Педагогическай колледж спонсордаан азалыт 3 тор-дун, кэски тэрилтэлэр харчы-нан бирикестрин туттулар.

Аны эргэ Саҥа дьылы көрсө село дубатчыттары 2002 сыллаары чемпионаттары-н тохсунньу 13-14 күннэригэр тэрийэн ыттылар. Оҕно 11 дубатчыт кытына. Нам селотун быһылгы чемпио-ну бочуоттаах аатын 10-тан 9,5 очколаах Вася Про-копьев ылла. Иккинчи 8,5 оч-колаах Петр Собакин, үсүһү Николай Баишев ыллылар.

Оскуолалар уһун өрбүллэрин кэмизер проф-ком тэрийитинэн оскуола-лар хамаанданан спорт ара-ас көрүнүгэр күрэхтэһи-илэр көхтөөхтүк барда. Ол күрэхтэһиэлэри дубакка күрэхтэһитүмүтүн билиһин-нэрибит. Төрүдүтэххэ, хас да дубатчыт разрядтарын үрдэттинилэр. Оттон урукку өттүгөр бу хамаанданан күрэхтэһиигэ кимнээх раз-рядтарын үрдэтимиһтэрэ бол-ромото ылыллыбакка, учуоттаммакка хаалара. Ду-обат федерацията ити итэри-ни туоратарга ылмэста.

Оскуолалар икки бөлөххө араахан, үстүү киһилээх ха-маандалара күрөхтэстэ. Бас-такы бөлөххө 12, иккискэ 10 хамаанда кииристилэр. Бас-такы бөлөххө ДЮСШ (П. Собакин, Н. Слепцов, Р. Его-рова) бастаата, иккинчи Нам 1 №-дээх (Л. Андросова, А. Винокуров, А. Беляева) ос-куолатта, үсүһү Хамаатта (А. Охлопков, П. Полищенко, Е. Дунаева) оскуолатта ыл-лылар. Иккис бөлөххө Хамаат-та саха-французскай (В. Эверстов, В. Семенов, В. Со-

кольников) оскуолатта бас-таата, Искра (В. Дьяков, А. Белолюбская, В. Евсеева) иккис, Арбын (И. Гоголев, А. Обутов, А. Иванова) үһүс буолдулар.

Оскуолалар хамаанда-ларыгар элбэх опыттаах маас-тарга кандидаттар, бастакы уонна иккис разрядтаахтар бааллар. Ол гынан баран ул-тун аһаҕас тэриллэр күрэхтэһиэлэргэ кыттыбат дьон-норо бары кэри-тэ разрядта суогу-нан суруттарбыт-тар. Ити разряды-толоруу иуорма-курдук аһаҕас тэриллэр күрэхтэһиэлэргэ кыттыбат дьон-норо бары кэри-тэ разрядта суогу-нан суруттарбыт-тар. Ити разряды-толоруу иуорма-курдук аһаҕас тэриллэр күрэхтэһиэлэргэ кыттыбат дьон-норо бары кэри-тэ разрядта суогу-нан суруттарбыт-тар.

Тым үрдэтэр буолан, сорох дуоскаларга ким да хапсыба-та, адыас элбэх очколаммыт-тар иккис, үһүс разряд нуор-маларын толордулар. Иккис разряд нуорматын толорду-лар: Винокуров А.И. (НСШ №1), Слепцов Н.Г. (ДЮСШ), Семенов В.Н. (ХСФАШ), Бе-лолюбская А.Н. (Искра), Обутов А.А. (Арбын), Верев-кин Р.И. (НСШ №2), Лукин А.И. (Кебөкөн). Бастакы раз-ряды Иванова С.С. (Бетүгү) то-лордо. Кими аны бастакы раз-рядтаагынан оонньуохтаах.

Үһүс разряды толорду-лар: Павлов А.А. (Үөдэй), Васильев А.И. (Модут), Ви-нокуров В.К. (Хатыг Арбын), Дьяконов В.В., Евсеева В.Д. (иккинчи Искра), Протодья-ков Ф. (Салбан), Дунаева Е.А. (Хамаатта). Оҕно бу күрэхтэһиигэ 1 киһи баста-кы, 7-ли дубатчыт иккис, үһүс разрядтары толордулар. Кивийилэр иһигэр разрядта-рын итинни суруттарыахта-ахтар.

Дубат федерацията 2002 сыллаары календарнай былаанын бигэргэттэ. Сыл устата барыта 22 күрэхтэһи-буолуохтаагыттан үһэ ыттылына. Үөрөнэччилэр-бит республика күрэхтэһи-тигэр кытта сыйдыаалар. Тохсунньу 26-27 күннэригэр сарсыарда 10 чаастан дубат дьэиэтигэр Дубат Баһылай бириһитигэр квалификацион-най турнир бэиис төгүлүн ыттылар. Оҕно иккис, үһүс разрядтаахтар итинэн саҥа саҥа ааҕаччылар кытталлар. Нэһиликтэргэ дьэиэ федераци-ялар, оскуолалар дубатты-ан баҕалаахтар актыбынай-дык кытталларын тэрийсинг. Бу турниры «Энсиали» хаһы-ат редакцията спонсордаан ыттар.

В. ЕРЕМЕЕВ

УЧУПЭЭБ ПЫЛЛААР

Поздравляем педагогический коллектив Намской началь-ной школы с большой победой на республиканском заочном конкурсе «Начальная школа года 2001» и с дипломом I сте-пени за достижения в организации учебно-воспитательного процесса, создания условий для развития личности младшего школьника.

Желаем всем крепкого здоровья, творческих успехов в нелегком труде, благополучия и счастья в личной жизни.

Профком Намской начальной школы

Күндүтүк саныр оскуолаҕа биһирэ үөрэммит истин дьүөгэбитин **ЕВДОКИЯ ТИМОФЕВНА АБРАМОВАНЫ** 60 сааскын туолар күнүгүнэн ис дууһабытыттан үөрэн туран итигилик-истинник ээрдэлибит!

Эн олонор кэлбит олоххунан, үлэриңиз, үтүө-мааны май-гыгынан барыбытыгар истин сыйһангынан киэн туттабыт, махтанабыт.

Үтүө сүбэһиңиз, истин сыйһангынан доҕор-атас дьон-иоргуан куруук өйүү-үөрдэ сырыт дьэн сахалыы сайаҕастык алтыбыт, ураанхайдыы уруйдуубут.

Аны да үһүн дьылларга аймактарың, атастарың аангың саптагыңнар, аргыстаһа турдуңнар.

Сир үрдүгэр баар бары кэрэ эрэ тулаҕар түмүстүн, ыраас халлаан, сырдык күн туулаһың эйгэриң чөлүгүң, аймак-билэ дьонун, оҕолорун, сиэннэриң үөрүүлэрэ-көгүүлэрэ сайаҕас санаарың күүһүртүңүз, доҕотторун истин сыйһаннара си-тим курдук салгыңны, туулаһың дьонун убаастабылыңар уйдаран үөрэ-көтө олоҕо дьэн алтыбыт, алаһа дьыбар дьол, үөрүү күөҕү өрүү сандарыччы тыга турдун!

Бары үчүгэй кытта оскуолаҕа биһирэ үөрэммит дьүөгэлэриң Е.И. Макарова, Е.М. Данилова, М.М. Арцунова, В.С. Винокурова, С.Я. Дьяконова

Күндү биһирэ үөрэммит дьүөгэбитин **СОЛОВЬЕВА МА-РИЯ ИВАНОВНАНЫ** үтүө-мааны үбүлүөйүңүз ис сүрэхпи-тигиттэн ээрдэлибит.

Баҕарабыт эйгэҕэ бары үтүөнү, чэгиңиз-чэбдик доруобуй-аны, сайаҕас санааны, үтүө үтүмүн үөрүүнү.

Ыра санааң сатаның, төлкөлөөх толкуйун туоллун, чу-гас дьонун өйбүллэрэ, дьың көргөттэриң тапталлара уҕара-батын, дьоллоох буол, соргулаах буол.

Эвэрдэки кытта 1970 с. Хатырык орто оскуолатын биһирэ бүтэрбитэриң

Ыттыктыр кырдыаҕас таайыгың Үөдэй нэһилитэгин олохтообун **ЯДРЕЕВ ПЕТР ГАВРИЛЬЕВИЧ-И** 70 сааскын туолбуккунан аймактар ааттарыттан истинник ээрдэли-бит. Баҕарабыт эйгэҕэ чэгиңиз доруобуйаны, үһүн дьоллоох олоҕу, дьың көргөттэриң бука барыларыңар чэгиңиз-чэбдик доруобуйаны, үтүө үөрүү-көгүү аргыстаах дьоллоох-соргулаах үтүө олоҕу! Баҕарабыт иннигиң аймактар икки ардылары-гар сылаас-сыманнаҕас сибээс баар буоларыңар!

Эвэрдэки кытта эдэһийдэриң Евдокия Егоровна, Прасковья Егоровна, оҕолорун Партизантан Винокуровтар, Никольскайттан, Хамааттантан Ядреева, Винокуровтар, Герасимовтар, Хатырыктан Соловьевтар, Намтан уонна Дьокуускайттан Протопоповтар

Убаастабыллаах Нам улууһун олохтоохторо! Биһиги, Нам улууһаагы гимназиятын, Попов А.Р. салайааччылаах археология куруһуогу оҕолоро эһи-тигиттэн көрдөөлөр:

1. Сорох дьоннор мамонт, носорог, бизон уңуохта-рын, тириилэрин булаллар үһү. Ону ким, хаһан, хан-на булбутун биһиэхэ биллэрэргэ.
2. Былыргы дьон тутта сыйдыбыт сэлтэрин-сэ-биргэллэрин, таас оҕоһуктарың, уо.д.а. булумһула-ры ким, хаһан, ханна булбутун биһигини кытары си-бээстэһэргитигэр.

Билсэр тел. 21-4-95, суругунаа НУТ Попову А.Р.

МАХТАНАБЫТ

Ахсынньы 9 күнүгэр биһиги күндү киһибит ийэбит, эбэ-бит үдэ, тыһыд ветерана Новгородова Мария Иннокентьевна эмискэ ылдыан күн сириттэн тиэх суолугар атаарар комми-ттер күөс-көмө буолбут чугас ыалларбытыгар, аймактар-бытыгар, улусПО коллективыгар, тубдиспансер, лаборато-рия коллективыгар, чугас табаарыстарбытыгар Окоемовтар-га, Гаврильевтарга, Охлопковтарга, Кириллинэргэ, Гоголева Л.И. махтанабыт.

Бука барыгытыгар амарах санаарыт, өйбүлүгүт иһин ты-лыһан сатаан этилибит махталбытын тиздэбит. Эһиги дьың көргөнүгитигэр дьолу, кэрэни, кытаанах доруобуйаны, ыраас халлааны, үтүө үөрүүнү, үлэригитигэр ситинилэри баҕарабыт.

Кырыктатара, күтүөттэрэ, сиэннэрэ, аймактара Х Х Х

Олохпор анал суолбун булбакка, муна-тэнэ сырыттаһы-на, хата, мин дьолбор Иннокентий Захарович Кривошапкин таба көрөн, мэктиэлээн бэйэтигэр сыйһарбыта, улууһаагы телестудия аан бастаан тэриллиитигэр көмөлөөбөччүөнэ ылбыта. Улам-улам умсугуйан уустук ортотехникаан үлэли-ригэ үлүһүйэн барбытым. Күнү-дьылы, күнүһү-түүнү аахсы-бакка үлэлирибит. Аны санаатахха дьыңнээх буһуу-хатын оскуолатын аасыт эһиппин.

Телестудияҕа бизс сьыл үдэлээн баран «Энсиали» хаһыат редакциятыгар үс сьыл үдэлэбэитим, компьютерчигынан үлэ-лини-үлэлини кэчэтэн үөрөнөн сибээс техниканы идэтин ылбы-тым. Итиннээх хаһыат редактора Владислав Гаврильевич Касьянов аралыы амарах сыйһанын, киһилии үтүө майгытын чорботон балиэтиэхпин баҕарабын.

Мин олоххо дьыңнээх миэстэбин булууга телестудия уон-

на хаһыат редакциятын коллективтара эрэллээх эркин, суон дурда, халың хахха буолбуттарын иһин мунура суох махта-набын.

Төрөппүттэриң ибэм Тамара Ионовна, аҕам Николай Ефи-мович үтүө салайааччылардаах бэртээхэй коллективтарга түбэһэн сэдэх идэлээх үлэһит киһи буолбуттар хайдах махта-наныахтарың билбэттэр.

Өрүүтүң да үчүгэй ситинилэрлээх буоллун, иттиллэн, эриг-лэн тахсыбыт тэрилтэлэриң дьонноро.

Магталы кытта Александр ЧУПРОВ Х Х Х

2001 сьыл ахсынньы 24 күнүгэр Нам 1 №-дээх орто оскуо-латыгар үөрэнэр оҕолум сонун оскуолаттан уораннан кыс ор-то то ором сыгыңнаах хаалбытыгар Намнаары ис дьылаа от-делын младшай лейтенант, саастарың ситэ илик оҕолор ин-спекцияларың үлэһитэ Сокольников Петр Григорьевич суһал дьаһалы ылан буруйдаахтары булан хоромньубутун төлөттөрдө.

Бу рынок ыарахан кэмизер, бэйэм үс өрлөөх соргох ийэ-бин, сүөһү ииттэн, от оттоон, сайыны быһа үүт ыан тутта-ран, бааһынайдарга үлэлээн, күһүн дьон өрүттүттан итэҕэ сыйдыбытын дьэн саҥа сон атыһылаһан кэтэрдибитим, со-һуччу сүппүтүттэн бэйэм да, оҕрм да улаханнык санаабыт туһан хомийон олодохпунуна үлэтигэр эһиэтигэр Петр Гри-горьевич дьылааһы арыһан хоромньубутун теннөрүттүгэр ис сүрэхтэн махтабын тиздэбитим. Иннигиң да таһаарыла-ахтык үлэлээн бар дьонун, нус-хас олоҕор сэмэй кылаатын киллэрэ турдун дьэн алгыһыгың этэн туран туйгун доруо-буяны, үдэтигэр үрдүк ситиниһини тус бэйэтин олоҕор дьолу-соргуну баҕарабыт.

Аппааныттан Винокуровтар дьың кэрээн

БИЛЭРИИЛЭР РЕКЛАМА

Инспекция МНС России по Намскому улусу РС(Я) дово-дит до сведения предпринимателей без образования юриди-ческого лица, а также физических лиц - застраховщиков, поку-пателей жилья, обучающихся на платной основе о том, что в административном здании налоговой инспекции открыт кон-сультационный пункт по заполнению декларации о доходах за 2001 год. Часы работы: с 09-00 до 17-00 часов. Перерыв на обед: с 13-00 до 14-00 часов.

ИМНС РФ по Намскому улусу

«О ПРИМЕНЕНИИ НДС НА МЕДИЦИНСКУЮ ПРОДУКЦИЮ, ПЕРИОДИЧЕСКУЮ ПЕЧАТНУЮ И КНИЖНУЮ ПРОДУКЦИЮ»

В связи с изменением с 1 января 2002 г. порядка обложе-ния налогом на добавленную стоимость медицинской продук-ции, периодических печатных изданий, научной и учебной книжной продукции сообщаем.

Федеральным законом от 28.12.01 г. № 179-ФЗ введена 10% ставка налога на добавленную стоимость на:

- лекарственные средства, включая лекарственные суб-станции, в том числе внутриаптечного изготовления;
- изделия медицинского назначения;
- периодические печатные издания (по изданиям рек-ламного эротического характера ставка налога 20%);
- учебную и научную книжную продукцию;
- услуг по экспедированию и доставке периодических печатных изданий и книжной продукции;
- редакционных и издательских услуг, связанных с про-изводством периодических печатных изданий и книжной продукции;
- услуг по размещению рекламы и информационных со-общений в периодических печатных изданиях;
- услуг по оформлению, исполнению договоров подписки на периодические печатные издания, а также услуг по их доставке.

Под периодическими печатными изданиями понимается газета, журнал, альманах, иные издания, имеющие постоян-ное название, текущий номер и выходящее в свет не реже одного раза в год.

Действие настоящего Федерального закона распростра-няется на правоотношения возникшие с 1 января 2002 г. Вы-шеуказанная продукция и услуги, отгруженные (оказанные, выполненные) до 31 декабря 2001 г. освобождаются от нало-га. Оплата, поступающую после 31 декабря 2001 г. по това-рам, услугам, отгруженным (оказанным, выполненным) по 31 декабря 2001 г. включительно, в налогооблагаемую базу по налогу на добавленную стоимость не включается.

Начальник отдела н/о ю/л ИМНС по Намскому улусу Пудова Н.И.

Намскому УСР требуется электрик. Зарплата 3000 руб-лей. Обеспечиваем комнатой в общежитии.

Нам улуһун дьаһалтатыгар бастайааннай үлэҕэ вахтер уонна суоппар наада. Үлэлиэ баҕалаахтар 312 кабинетка кэлэн билсэргитигэр.

Суһаллык дьың көндөйүн атыһылаһыт. Төлөбүрү уу хар-чынан, көпсөтүн быһыһытыңан.

Билсэр тел. 27-6-10.

2002 с. тохсунньу, олунньу, кулун тутар ыйдарга Бүлүү, Үөһэ Бүлүү, Ньурба, Сунтаар маршрутунан баран кэлэргэ сайаапка хомууһабын.

Билсэр. тел. 25-3-79.

Утерийный паспорт серии V-CH № 547320, выданный 8.06.98 г. Намским ОВД на имя Евсеева Алексея Алексеевича считать недействительным.

Утерийный аттестат о среднем образовании 68 8-А № 5238310, выданный на имя Прокопьевой Варвары Николаев-ны считать недействительным.

Талпыр кэргэним, күндү арабыт, эһэбит Россия үөрдэригитин туйгу-на үлэ ветерана КРИВОШАПКИН Валерий Гаврильевич тохсунньу 18 күнүгэр ыарахан ыры-мтан елен туорабытын табаарыс-тарыгар, билэр дьонугар биллэрэбит. Кэргэн, оҕолор, сиэннэрэ	Саха Государственной универси-тетин физико-математической фа-культетыгар биһирэ үөрэммит дьор-бут, Россия үөрдэригитин туйгуна КРИВОШАПКИН Валерий Гаврильевич ырахан ырымыттан өлбүтүнэн кэр-гэнэригэр Глория Аполлинариевна, оҕолоругар, сиэннэригэр диринг ку-турданытын тиздэбит.
Өр сыйларга ылласпыт табаарыс-пыт КРИВОШАПКИН Валерий Гаврильевич ырахан ырымыттан өлбүтүнэн оҕолоругар, сиэннэригэр, кэргэннэригэр Глория Аполлинариевна диринг ку-турданытын тиздэбит. Хамаатта Ольга, Дима Новгородовтар	СГУ Физмат факультетын М-67 бөлөҕөр үөрэммит студенттар ааттарыттан: Пестрков Ф.П., Лукин Н.А., Михайлова Е.И., Онуфриев П.С., Хазитонов В.И., Максимов В.Н. о.д.а.
Ыттыктыр күтүөллүт, аймакхыт Хамаатта оскулатын учуутала КРИВОШАПКИН Валерий Гаврильевич үлүн ырахан ырымыттан өлбүтүнэн кэргэннэригэр Кривошапкин Г.А., оҕолоругар, сиэннэригэр диринг култур-данытын тиздэбит. Хатырыктан Иваностар, Рехлясовтар, Дьокуускайттан Кутуковтар	Биһирэ үлэлиир коллегабытыгар Хамаатта орто оскулатын учуутала-гар Кривошапкин Глория Аполлина-риевна талпыр кэргэн, өр сыйлар-га биһиги оскуола учууталабыт КРИВОШАПКИН Валерий Гаврильевич үлүн ырахан ырымыттан өлбүтүнэн оҕолоругар, сиэннэригэр уонна ай-мактарыгар диринг културданытын тиздэбит. Хамаатта орто оскулатын коллектив, администрацията уонна профкома
Күндү биһирэ үөрэммит табаарыс-лыгыгар Кривошапкин Сашаҕа, юни-чугас дьонугар тапталлаах аҕата КРИВОШАПКИН Валерий Гаврильевич үлүн ырахан ырымыттан өлбүтүнэн диринг културданытын тиздэбит. Биһирэ үөрэммит дьостоторо уонна үөрэллит учууталың Ульяна Михайловна	Булчуттар уонна балыксыттар улу-устаабы обществоларын бырабыла-анчыта ФЕДЧЕНКО Сергей Яковлевич өлбүтүгэр кэргэннэригэр Глория Бори-совна, оҕолоругар, сиэннэригэр диринг културданытын тиздэбит.

РЕДАКТОР В.Г. КАСЬЯНОВ
ОТДЕЛАР: информация, сурук, төрүт культура, — 21496; бухгалтерия — 21332; факс — 21332; «НАМ» ТРК — 21632; иллюстрация уонна реклама (секретариат), редакционная издательская система — 21141

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительствота, Нам улууһун дьаһалтата, редакция коллективта. Маасабай информация средстволарын туһунан РФ Сокуоннарын тутуһууну контурууолуур уонна регистрациалыылар РФ бөчөккө Госкомитетин СР региональной управлениетыгар регистраци-ламмыт нүмкөрө — Я 0085.

Сурукка ааккытын-суолугутун, үлэтигин, дьыңыт аалдырыһын чопчу ыйын. Редакцияҕа киир-бит суруктар төннөрүллүбэттэр. Автор этэрэ хаһыат санаатынның мэдэи биһир буолбат.

«ЭНСИАЛИ» - Нам улууһун хаһыата.
678380, Саха Республиката, Нам с., Заложной ул. 2.
E-mail: editor@namtsy.sakha.ru

Талыһына уонна тагыһына «Энсиали» хаһыат редакционнай-издательской систематыгар.
Хаһыат Дьокуускайга «Сахаполиграфиз-дат» НИПК бөчөттөннэ, Орджоникидзе уул. 38.
Формата А3. Кээмэйэ 1,0 бөчөт. лизс. Индекс — 54889. Тираһа — 2343
Бөчөккө илии баттанна — 12-00 ч. 21.01.2002
Сахааны №-р — 7